

[ชุตินิษฐ์ ปองปรารณ อัจฉราภรณ์ กิติวัฒน์ อนันต์ เอกสิทธิ์ หน้า 58 - 70]

**คุณค่าความหมายผ้าทอไทลื้อจากทุนทางวัฒนธรรมโดยการสื่อสารการตลาด
เชิงบูรณาการของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง**

Values and meanings of Tai Lue woven fabrics from cultural capital by integrated
marketing communication of woven fabric group at Ban Kluay Luang Phatthana,
Kluay Phae Sub-district, Mueang District, Lampang Province

ชุตินิษฐ์ ปานคำ. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ปองปรารณ สุนทรเภสัช. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

อัจฉราภรณ์ วรรณมะกอก. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

กิติวัฒน์ กิตติบุตร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

อนันต์ อุปสอด. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

เอกสิทธิ์ ไชยปิ่น. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

Chutinist Pankham. Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University.

Pongprad Soonthornpasuch. Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University.

Atcharabhorn Wannakok. Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University.

Kitiwai Kitibutr. Faculty of Management Sciences, Lampang Rajabhat University.

Anan Upasod. Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University.

Ekkasit Chaipin. Faculty of Science, Lampang Rajabhat University.

Email : chutinistpk@gmail.com, ajpongprad@gmail.com, atcharabhornwmk@gmail.com,

kitiwat11@gmail.com, ananupsod9541@gmail.com, eakasit@g.lpru.ac.th

Received: 21 March 2024 ; Revised: 25 March 2024 ; Accepted: 29 April 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง คุณค่า ความหมายผ้าทอไทลื้อจากทุนทางวัฒนธรรมโดยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคติภูมิปัญญาและความเชื่อเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) เพื่อสืบสานรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 3) เพื่อการผลิตซ้ำกระบวนการสืบสานและการอนุรักษ์ของผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และ 4) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จำนวน 2 โครงการในด้านการสืบสานเพื่อการอนุรักษ์ผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมการตลาดแบบบูรณาการของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ครูภูมิปัญญา 2 คน, ประชาชนชุมชน 3 คน, ผู้อาวุโส 5 คนและสมาชิกกลุ่มผ้าทอ 10 คน เครื่องมือวิจัยใช้กระบวนการเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1) คติภูมิปัญญาและความเชื่อเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตน ซึ่งมีหลักพุทธธรรมทางศาสนาสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน และโภควิภาค 4 คือ การจัดสรรทรัพย์ในการใช้จ่ายออกเป็น 4 ส่วน 2) มีการสืบสานรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนา โดยการถ่ายทอดผ่านการเล่าเรื่องทางศาสนาและชุดความรู้ทางภูมิปัญญาด้านวิถีชีวิตการทอผ้า 3) มีกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมผ่านประเพณี 12 เดือนและจัดทำเป็นแผนการตลาดแบบบูรณาการแบบออฟไลน์และออนไลน์ผ่านเพจเฟซบุ๊กและแอปพลิเคชันไลน์ 4) องค์ความรู้ที่ได้รับจากการสืบทอดและการดำรงอยู่ผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน และผลักดันหลักสูตรท้องถิ่นผ่านการสอนหลักสูตรระยะสั้นแบบมีส่วนร่วม กับ บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมสืบสานภูมิปัญญาวิถีชีวิตได้อย่างยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ : พุทธทางวัฒนธรรม, คุณค่า ความหมายผ้าทอไทลื้อ, การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการ

Abstract

Research on Values and meanings of Tai Lue woven fabrics from cultural capital by integrated marketing communication of woven fabric group at Ban Kluay Luang Phatthana, Kluay Phae Sub-district, Mueang District, Lampang Province. This is a aqualitative research. The research aimed: 1) to study the wisdom and belief in weaving cloth in the Buddhist scriptures of the Tai Lue people, Ban Kluay Luang Pattana, Kluay Phae Sub-district, Muang District, Lampang Province; 2) to continue the weaving pattern used in Tai Lue Buddhism, Ban Kluai Luang Pattana, Kluai Phae Sub-district, Mueang District, Lampang Province; 3) to reproduce the process of inheritance and conservation of Thai Lue weaving fabrics, Ban Kluai Luang Pattana, Kluai Phae Sub-district, Mueang District, Lampang Province; and 4) to synthesize 2 projects of knowledge in continuation of the preservation of woven fabrics in Buddhist scriptures and integrated marketing promotion of Tai Lue people, Ban Kluai Luang Pattana, Kluai Phae Sub-district, Mueang District, Lampang Province. The sample group studied was 20 people of Ban Kluay Luang Phatthana weaving group, Ban Kluai Luang Pattana, Kluai Phae Sub-district, Muang District, Lampang Province, 2 wisdom teachers, 3 community philosophers, 5 seniors and 10 members of the weaving group. Research tools used were participatory operational processes along with in-depth interviews, group discussion forum, small group meeting participant and non-participant observation.

The results showed that: 1) Wisdom and beliefs about weaving cloth in the Buddhist scriptures of the Tai Lue people are unique identity which has religious principles of Buddhism, Sangkha-hawatthu 4, which are charity, giving, sacrifice, sharing for the benefit of others, help cultivate a person who is not selfish, generosity and sharing, and Phokhaphakhaphak 4 is the allocation of money in spending into 4 parts. 2) There is a continuation of the weaving pattern used in Buddhism by transmitting through religious narratives and a set of wisdom knowledge about weaving way of life. 3) There is a process of cultural reproduction through the 12-month tradition and forming an integrated offline and online marketing plan through Facebook page and Line application. 4) Knowledge gained from inheritance and existence through the process of transferring knowledge to the community and pushing for local curriculum through teaching short courses with participation with homes, temples, and schools, in continuation of sustainable way of life wisdom.

Keywords : Cultural capital, Values and meanings of Tai Lue woven fabrics, Integrated marketing communication

ความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตที่มีอัตลักษณ์มีคุณภาพมีสมรรถนะ และเป็นสถาบันหลักที่บูรณาการองค์ความรู้สู่สู่นวัตกรรมในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ โดยบูรณาการความร่วมมือในมหาวิทยาลัยและภายนอกมหาวิทยาลัย (ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม) ในการดำเนินโครงการพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทำให้ประชาชนในพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏ “อยู่ดีมีสุข” ส่งผลให้ดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนเพิ่มขึ้น และเพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏมีความโดดเด่นเข้มแข็งในการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมสร้างคุณค่าและจิตสำนึกรักท้องถิ่น บูรณาการให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ โดยการสร้างองค์ความรู้จากการศึกษา วิจัย ส่งเสริม พัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของชุมชน ท้องถิ่น หรือประเทศชาติ แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่น

เมื่อกล่าวถึง “ผ้า” เป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานสี่อย่างของมนุษย์ นอกจากจะเพื่อใช้สอยในครัวเรือนแล้ว ผ้ายังเป็นงานศิลปะที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิด และยังเป็นเครื่องบันทึกเรื่องราวในอดีตผ่านมุมมองของสตรีผู้ทอผ้าอีกด้วย ผ้าทอจึงบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทำให้เราเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คติความเชื่อและความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมที่ถูกถ่ายทอดผ่านเส้นพุ่งและเส้นยืน ภายใต้การเดินทางที่ยิ่งใหญ่ในท่ามกลางศาสนาและการค้า (John Gillow & Bryan Sentence, 1999 อ้างใน ประไพ ทองเชิญ, 2548: 28) ซึ่งกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง นอกจากมีการทอผ้าถุง ยาม ผ้าคลุมที่ใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังได้มีการทอผ้าที่ประกอบพิธีกรรมร่วมในศาสนา เช่น ผ้าห่มพระธาตุ สบง ผ้าไตร จีวร ตุง ที่นำถวายแก่พระพุทธรูป พระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นการสืบทอดในมิติความเชื่อ ความศรัทธาและภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดต่อกันมาในการสักการบูชาต่อพระพุทธศาสนา มายาวนาน ด้วยการสร้างความตระหนักและฟื้นฟูวิถีชีวิต และความเชื่อในการทอผ้าเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแบบดั้งเดิมด้วยให้พื้นที่คนกลับมา ด้วยจิตวิญญาณของครูภูมิปัญญาที่เป็นพระสงฆ์ที่มีความเลื่อมใส และพยายามส่งเสริมฟื้นฟู ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาของคุณค่าและความหมายของผ้าทอในอดีตที่มีความผูกพันกับพุทธศาสนาสืบมาควบคู่กับผ้าทอในชีวิตประจำวันให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนตราบนานเท่านาน ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีความเจริญรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและงดงามด้วยเอกลักษณ์เฉพาะ งานศิลปะสิ่งทอของล้านนา ถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ สิ่งแสดงเอกลักษณ์อันโดดเด่นของสิ่งทอล้านนา คือ ลวดลายต่าง ๆ ที่ปรากฏบนผืนผ้าทอที่มีคุณค่า ความงาม สะท้อนความเชื่อทางศาสนาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนามาอย่างยาวนาน นับได้ว่าเป็นงานศิลปะหัตถกรรมอันทรงคุณค่า โดยยังคงมีเอกลักษณ์ของความเป็นล้านนา (นุสรา เตียงเกตุ, มปป.)

วิถี พานิชพันธ์ (2547: 57) กล่าวว่า นอกจากคนไทยจะใช้ผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ผ้ายังมีบทบาทในพิธีกรรมความเชื่อตลอดจนถึงพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาด้วย และแม้ว่าหลายแห่งจะเลิกใช้ผ้าทอแบบดั้งเดิมไปแล้ว แต่ก็ยังมีอีกหลายพื้นที่ในภาคเหนือและภาคอีสาน ที่ยังคงดำรงชีวิตด้วยผ้าทอตามแบบโบราณอยู่ ซึ่งในวงวิชาการด้านผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างยอมรับกันว่า กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมการทอผ้าที่โดดเด่นมากกลุ่มหนึ่งนั่นก็คือชาวไทลื้อ (ทรงศักดิ์ ปรารวงมกุล, 2551: 13) ซึ่งกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ล้วนเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ร่วมกันในการสืบสานและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของ ไทลื้อให้ดำรงอยู่แก่ลูกหลานและชนรุ่นหลัง จึงได้รวมกลุ่มกันเริ่มต้นด้วยการปลูกฝ้ายในครัวเรือน พื้นที่ว่างที่อนุญาตให้ปลูกต้นฝ้ายเพื่อนำมาทอผ้าฝ้ายไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน ไว้จำหน่ายและรับคำสั่งซื้อ (order) จากหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนเพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ ตลอดจนให้กำลังใจกลุ่มได้มีพลังในการพัฒนาให้เกิดกระบวนการสืบทอดอย่างเป็นกระบวนการด้วยปฏิทินทางวัฒนธรรม และการออกร้านจัดจำหน่ายตามกิจกรรมของพื้นที่และนอกพื้นที่ เพื่อสร้างการรับรู้และการประชาสัมพันธ์ทางการตลาดให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้เป็นที่รู้จักและยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน ตามศักยภาพที่จะขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม การศึกษาค้นคว้าเรื่องผ้าโบราณ เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง เพราะขาดหลักฐานตัวอย่างแม้จะมีข้อมูลจากวรรณกรรมแต่ก็ไม่ได้กล่าวไว้อย่างละเอียด นักวิชาการต้องคาดคะเนโดยอาศัยจิตรกรรม ประติมากรรม หรือรูปภาพโบราณในกลุ่มวัฒนธรรมใกล้เคียง (ทรงศักดิ์ ปรารวงวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน, 2530 : 11-12) นอกจากนี้ เรื่องผ้าเรื่องเดียวยังเป็นเรื่องกว้างขวาง ซับซ้อน และมีความลึกซึ้งพิสดารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาติพันธุ์ไทและชาติพันธุ์ต่างๆ ในอุษาคเนย์อย่างมากมาย (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544, อ้างใน นพพร พวงสมบัติ, 2547: 16) ยิ่งไปกว่านั้น จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้ระบบการเรียนรู้วิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมค่อยๆ สูญหายไป แม้ว่าจะมีการปรับตัวให้เข้ากับระบบใหม่ แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าแบบดั้งเดิมให้ดำรงอยู่ได้ (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2552: 211) อีกทั้งวัสดุที่ใช้ในการทอผ้าก็แปรสภาพได้ง่าย กอปรกับลักษณะดินฟ้าอากาศในภูมิภาคนี้ก็สามารถกัดกร่อนเนื้อผ้าได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผ้าทอโบราณเกิดการชำรุดเสียหาย คงเหลือหลักฐานผ้าทอต่างๆ น้อยมาก (ทรงศักดิ์ ปรารวงวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน, 2530: 8) หากไม่รีบค้นคว้าศึกษาและอนุรักษ์ไว้ก็อาจจะทำให้ภูมิปัญญาแขนงนี้สูญหายไปได้ในอนาคต

บ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นชุมชนเกษตรกรรมและชุมชนชาติพันธุ์ของไทยลื้อ เป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นมานานและมีประวัติการก่อตั้งหมู่บ้านที่ยาวนาน มีวัดเก่าแก่รูปทรงไทลื้อ ที่มีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมเป็นของตนเองทั้งภาษาพูด การแต่งกาย และความเป็นอยู่รวมทั้งที่อยู่อาศัย ชุมชนบ้านกล้วยหลวงพัฒนาเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันค่อนข้างเป็นชุมชนใหญ่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบติดแม่น้ำ มีบ้านไม้ขนาดเล็ก มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สร้างตามธรรมเนียมแบบดั้งเดิม มีสภาพทรุดโทรมตามกาลเวลา มีการปรับปรุงและเปลี่ยนให้เหมาะสมตามสภาพการอยู่อาศัยของแต่ละหลัง ลักษณะของสังคมและความเป็นอยู่เป็นชุมชนแบบชนบท มีอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และมีกลุ่มทอผ้าที่สืบทอดจากบรรพบุรุษจากสิบสองปันนาที่ได้สืบทอดวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตผ่านภูมิปัญญาและความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จากรุ่นสู่รุ่น แต่ด้วยสถานการณ์ในปัจจุบันการดำรงอยู่ได้ค่อย ๆ ลดจำนวนลง ชาตผู้ที่สืบทอดที่มีภูมิรู้อย่างจริงจัง และด้วยงานผ้าทอเป็นงานที่ละเอียดและใช้ความเพียรพยายามจึงทำให้คนรุ่นใหม่ไปทำอาชีพอื่นแทนมากขึ้น แต่ยังคงมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนคือความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ยังฝังรากลึก ซึ่งจุดแข็งของชุมชนเป็นชุมชนที่มีความศรัทธาและมีส่วนร่วมในกิจกรรมพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ตลอดจนมีความเคารพบรรพบุรุษเป็นทุนเดิมที่สำคัญที่ร้อยรวมใจคนในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อโดยเฉพาะผ้าทอในมิติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ศึกษาในกลุ่มชาวไทลื้อที่กลุ่มบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เนื่องจากเป็นแหล่งทอผ้าไทลื้อที่มีครุภูมิปัญญา อีกทั้งยังคงดำเนินกิจกรรมทอผ้าอยู่ในปัจจุบันแต่เริ่มมีปัญหาในการขาดผู้สืบทอด อนึ่ง งานวิจัยเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อส่วนใหญ่เน้นไปที่เรื่องพัฒนาการวิธีการ วัสดุอุปกรณ์ และลักษณะผ้าทอไทลื้อแบบต่างๆ ทั้งนี้ หากมีการสร้างความเชื่อมั่นและเสริมพลังความรู้และช่องทางการตลาดที่เข้มแข็งจะทำให้เกิดการรื้อฟื้นผ้าทอได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทางคณะผู้วิจัยได้ศึกษาในรูปแบบแผนงานวิจัยนี้มีโครงการวิจัยภายใต้ชุดโครงการวิจัย จำนวน 2 โครงการ คือ 1) การสืบสานภูมิปัญญาผ้าทอไทลื้อโดยการเล่าเรื่องผ่านสื่อสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์ของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง งานวิจัยทั้ง 2 โครงการนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) เพื่อศึกษาคติภูมิปัญญาและความเชื่อเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) เพื่อสืบสานรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาเพื่อการอนุรักษ์ของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

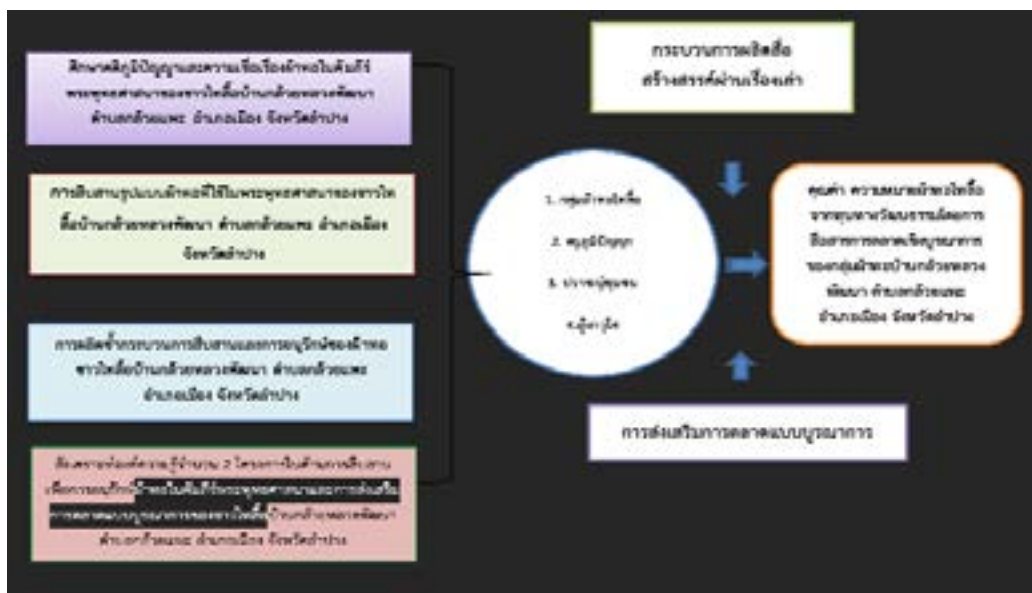
3) เพื่อส่งเสริมการตลาดเชิงบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางเพื่อหนุนเสริมให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองสืบทอดและดำรงอยู่ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามได้อย่างเต็มศักยภาพที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีของชุมชนร่วมกันและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนด้วยการสร้างรายได้เพิ่มจากการสื่อสารการตลาดบูรณาการผ่านสื่อสร้างสรรค์ได้อย่างมีคุณค่าตลอดไป และ4) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จำนวน 2 โครงการในด้านการสืบสานเพื่อการอนุรักษ์ผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมการตลาดแบบบูรณาการของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและความเชื่อเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. เพื่อสืบสานรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
3. เพื่อการผลิตซ้ำกระบวนการสืบสานและการอนุรักษ์ของผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
4. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จำนวน 2 โครงการในด้านการสืบสานเพื่อการอนุรักษ์ผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมการตลาดแบบบูรณาการของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและวิธีวิจัยดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กลุ่มประชากรที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 20 คน ประกอบด้วย ครูภูมิปัญญา 2 คน, ปราชญ์ชุมชน 3 คน, ผู้อาวุโส 5 คนและสมาชิกกลุ่มผ้าทอ 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยกระบวนการเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ด้วยเทคนิคการระดมพลังสร้างสรรค์ (Appreciation Influence Control : AIC) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ กลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยมุ่งเน้นศึกษาบริบทชุมชน ประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ตำนาน ภูมิปัญญา วิถีชีวิต โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำนานและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสังเกตการณ์ในพื้นที่ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อศึกษากระบวนการจัดการจากต้นทุนทางวัฒนธรรมประเพณีที่สามารถจับต้องได้ด้วยการสืบทอดและดำรงอยู่ผ่านการทอผ้าที่มีการสืบทอดมาจากรุ่นบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบันที่มีการยึดมั่นในประเพณี วัฒนธรรม ศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยแสดงออกในประเพณีทั้ง 12 เดือน คุณค่าทางสิ่งแวดล้อม มีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นคุณค่าเห็นประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมและมีความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ในธรรมชาติ การดำเนินชีวิตจึงดูแลรักษาธรรมชาติและคุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าผ้าทอเปลี่ยนสถานะเป็นสินค้าเพื่อหารายได้ ธุรกิจการทอผ้าทำให้หลายครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 20 คน ประกอบด้วย ครูภูมิปัญญา 2 คน, ปราชญ์ชุมชน 3 คน, ผู้อาวุโส 5 คนและสมาชิกกลุ่มผ้าทอ 10 คน

4. ขอบเขตด้านเวลา ระหว่าง 1 เมษายน 2565 ถึง 20 มีนาคม 2566

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้มีกระบวนการวิจัยร่วมกับชุมชนเป้าหมาย โดยการจัดเวทีหารือกับชุมชน เริ่มจากร่วมกันวิเคราะห์บริบทแล้วนำมาออกแบบเนื้อหาและผลิตสื่อสร้างสรรค์เพื่อการประชาสัมพันธ์ และวางแผนการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อการเผยแพร่สื่อร่วมกัน

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลการศึกษาและอภิปรายผล เน้นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การศึกษาคติภูมิปัญญาและความเชื่อเรื่องผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

การสืบทอดเรื่องราวของผ้าทอในพุทธศาสนาของพี่น้องไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จะมีรูปแบบและกระบวนการในการผลิตที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้หลักพุทธธรรมในการเข้ามามีบูรณาการเข้ากับรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อดำรงอยู่ซึ่งอัตลักษณ์ที่สืบทอดมาอย่างไร คณะผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า มีการปรับใช้ให้เป็นรูปแบบที่สามารถให้คนรุ่นหลังได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการทอผ้าที่มีความเชื่อและความศรัทธาในศาสนาพุทธมาช้านาน และมีการรื้อฟื้นขึ้นมาเพื่อสืบสานและสืบทอดแก่คนรุ่นต่อไปด้วยใจรักในการทอผ้าและความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์วรรณนาของตนเอง ตลอดจนสืบทอดเจตนารมณ์ที่บรรพบุรุษคนยุคก่อนได้สอนไว้เกี่ยวกับเรื่องผ้าทอไทลื้อสืบมาด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งจากรุ่นสู่รุ่นดังนี้

ผ้าทอไทยลื้อมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตน ซึ่งมีหลักพุทธธรรมทางศาสนา ดังนี้

1.1 สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อแบ่งปันกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอักษราภรณ์ จัทรานันท์ (2559: 11) กล่าวว่า ผ้าทอที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมี 5 ลักษณะ คือ ผ้าที่บอก วัสดุใช้ทอผ้าที่บอกแหล่งที่มา ผ้าที่พระภิกษุใช้นุ่งห่ม ผ้าบริวารใช้สอยของพระภิกษุและผ้าถวายเป็นเครื่องสักการะ ส่วนรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทยลื้อมี 5 ประเภท คือ ผ้าทอสำหรับพระพุทธรูป ผ้าทอสำหรับพระธรรม ผ้าทอสำหรับพระสงฆ์ ผ้าทอสำหรับเป็นเครื่องสักการะ และผ้าทออื่น ๆ เช่น ผ้าปกหน้าพระเจ้า ในด้านความเชื่อเรื่องผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับศรัทธาในพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งอย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนมาจากผ้าที่สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธรูป ธรรมูป และสังฆูป ผนวกเข้ากับความเชื่อเรื่องการให้ทาน อันถือเป็นการสร้างและสั่งสมบุญกุศลให้แก่ตนเอง และเรื่องการอุทิศบุญกุศลแก่ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเป็นคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ยังคงมีอิทธิพลต่อชาวไทยลื้อเชิงคำตรานพม่าปัจจุบัน

1.2 โภควิภาค 4 คือ การจัดสรรทรัพย์ในการใช้จ่าย โดยจัดสรรทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ แบ่ง 1 ส่วนเพื่อใช้บริโภคเลี้ยงตนเองให้เป็นสุข เลี้ยงดูครอบครัวและคนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นสุข และใช้ทำความดีบำเพ็ญประโยชน์แต่สาธารณะ แบ่ง 2 ส่วน เพื่อจัดสรรไว้สำหรับลงทุนประกอบกิจการงานต่าง ๆ และแบ่ง 1 ส่วน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาที่บ่มเพาะจากรุ่นสู่รุ่นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและมีสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้จริงในการส่งเสริมกลุ่มผ้าทอไทยลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ทำให้ผ้าทอไทยลื้อมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่สนใจมากขึ้นอย่างแพร่หลาย

ส่วนผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาที่ยังคงเหลืออยู่เด่นชัดในปัจจุบันคือ ผ้าห่มพระธาตุ สบง จีวร ผ้าไตร ผ้าห่อคัมภีร์ และตุง ชาวไทยลื้อยึดมั่นไม่เปลี่ยนแปลงคือครั้งหนึ่งในชีวิตต้องตานตุงในงานพิธีต่าง ๆ จึงมีการตานตุงเป็นจำนวนมาก ชาวไทยลื้อหลาย ๆ ครอบครัวสามารถทอตุงได้เอง ในแง่ครัวเรือนเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายสำหรับครอบครัวที่ไม่สามารถทอเองการซื้อตุงจากกลุ่มสตรีทอผ้าทำให้เงินทองหมุนเวียนอยู่ในชุมชน และกลุ่มสตรีทอผ้าเหล่านี้ ทอตุงเพื่อทำบุญหรือเพื่อขายนั้นเป็นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชาวไทยลื้อ

2. สืบสานรูปแบบผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทยลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตผ้าทอหัตถกรรมฝีมือชาติดั้งเดิมชาวไทยลื้อ ที่มีความสวยงามเฉพาะตัวมีความหมายเรื่องราวที่น่าสนใจโดยกลุ่มทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ได้ก่อตั้งมาเมื่อปี พ.ศ. 2557 ด้วยวัตถุประสงค์แรกเริ่ม คือ ต้องการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าของชาติดั้งเดิมชาวไทยลื้อที่เรียนรู้มาจากรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันกลุ่มทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนามีสมาชิกจำนวน 20 คน กระบวนการทอผ้าของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนาทอนั้นส่วนมากมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมคือเอาฝ้ายที่ปลูกไว้มาผ่านกระบวนการและกรรมวิธีแบบดั้งเดิมของชาวไทยลื้อ ตั้งแต่การเก็บฝ้าย การตากฝ้าย การอัดฝ้าย การดัดฝ้าย การพันฝ้าย การกรอฝ้ายเป็นเส้นด้าย และการทอผ้าโดยยังใช้กี่ที่เป็นทั้งที่ตั้งเดิมรวมทั้งที่ประยุกต์ รูปแบบของผ้าทอที่ทางกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ทอผ้าออกมามีหลากหลายรูปแบบ ผ้าทอของกลุ่มที่ได้รับความนิยม คือ ผ้าถุงไทยลื้อ ซึ่งจะขายดีที่สุด เป็นผ้าทอที่ใช้ลายด้าลื้อ เป็นลายขวางส่วนมากจะทอเป็นสีน้ำเงินสลับขาวแล้วยังมีลายอื่น ๆ เช่น ลายเวียงละกอน ลายตำหมู ลายตำห้อย ลายตำข้าว ลายตำตอ ลายตำย่น และล่าสุดลาย “ละกอนไล่หนู” และ “ลายขอ” หรือ “ลาย S” ซึ่งเป็นลายผ้าพระราชทานของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรีนารีรัตนราชกัญญา เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่ผลิตต่อเนื่องได้แก่ ผ้าชิ้น ถุงมือ (ย่ามไทยลื้อ) ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมทั้งผืนใหญ่และผืนเล็ก อีกทั้งยังมีผ้าที่ใช้ในพระพุทธศาสนา เช่น ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าห่มพระธาตุ ผ้ากุหลาบ ด้วย (นางสองเมือง คำเชื่อน สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2565)

พระโชดทวิ ชยพล เลขานุการเจ้าคณะตำบลกล้วยแพะ (สัมภาชนัน, 5 มิถุนายน 2565) ผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่ม ผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ได้กล่าวถึงการเริ่มตั้งกลุ่มผ้าทอเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาว่า “กลุ่มผ้าทอนี้เอาตัวมาได้ร่วมกับชาวบ้านริเริ่มและก่อตั้งมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2558 โดยตอนแรกก็เห็นว่าการทอผ้าที่เคยมีนั้นหายไปจากบ้านกล้วยมานานกว่า 40 ปี มีคนทออยู่บ้างก็เป็นส่วนน้อย ก็กลัวว่าภูมิปัญญานี้มันจะหายสาบสูญไป จึงได้รวบรวมคนที่มีความรู้ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไปทอผ้าในงานจุลจลิน ๓ วัดช่องลม จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ทอได้ทันเวลาและคนที่ไปทอผ้าร่วมกันก็เห็นคุณค่า กลับมาจึงมาคิดร่วมกันว่าอยากจะตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้น ที่ผ่านมามีอยู่ย่นไปเมื่อ 50 ปีที่แล้ว แต่ก่อนชาวบ้านกล้วยนี้ทอผ้าทุกหลังคาเรือน มีทั้งเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน และถวายเป็นพุทธบูชา สมัยก่อนร้านสังฆทานยังไม่มี และผ้าทอถือเป็นสิ่งที่หายากและมีคุณค่า ฉะนั้น จึงมีการทำถวายเป็นพุทธบูชา ได้แก่ ผ้าห่อคัมภีร์ก็เป็นการทอถวายเพื่อเป็นการรักษาห่อหุ้ม “ปั๊บธรรม” หรือคัมภีร์เอาไว้ เนื่องจากคัมภีร์นั้นส่วนมากทำจากใบลานเขียนจารด้วยเหล็กแหลมลงไฟ แต่มักจะแตกหักง่ายจึงต้องใช้ผ้ามาห่อหุ้มเพื่อรักษาเอาไว้ จึงมีคติว่าถ้าได้ถวายผ้าห่อคัมภีร์ก็เหมือนได้ห่อหุ้มอุ้มชูพระพุทธศาสนาไปด้วย ส่วน “ตุ่ง” ซึ่งจะมีการทอเพื่อใช้ในช่วงปีใหม่เมืองก็จะมีคติและความหมายแฝงอยู่ในผ้าเหล่านั้นด้วยเสมอ เช่น ถ้าถวายตุ่ง จะทำให้อายุมันยืนยาว และยังเป็นที่สัญลักษณ์แห่งชัยชนะในการมีชีวิตของผู้ถวาย ส่วน “ตุ่งสามหาง” ก็มีหลักธรรมเรื่องไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นสิ่งที่เตือนใจการใช้ชีวิตของชาวพุทธ ส่วนในช่วงของฤดูกาลเข้าพรรษาจะมีการทอผ้าอาบน้ำฝนออกพรรษาก็เป็นการทำจุลจลินอีกด้วย ดังนั้น ผ้าทอจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา อย่างเช่น ประเพณีจุลจลินนี้ ก็เนื่องจากแต่ก่อนนี้ผ้าหายาก ญาติโยมจึงต้องการถวายผ้าซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่หายากและมีคุณค่า จึงมาร่วมกันทอผ้า ปั่นฝ้าย เพื่อถวายให้พระได้นุ่งห่ม จากเริ่มแรก เริ่มจากผ้าทอทางพระพุทธศาสนา ก็จะเห็นว่าจะมีฤดูกาลทอผ้า คือ ในช่วงเดือนเมษายน เป็นการทอตุ่ง และ ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน เป็นเทศกาลสงกรานต์และจะมีประเพณีการห่มผ้าพระธาตุ ช่วงเข้าพรรษา เป็นผ้าอาบน้ำฝน ช่วงออกพรรษาเป็นการทอผ้าจุลจลิน แต่ก็เห็นว่าจะมีช่วงที่ไม่ได้ทออยู่หลายช่วงในหนึ่งปี ชาวบ้านจึงมาคิดว่าจะทำอย่างไร จึงให้ทอผ้าที่เป็นลายดั้งเดิมของพี่น้องไทลื้อออกมา ผ่านการผลิตสื่อในการนำเสนอเรื่องราวการเล่าเรื่อง (story telling) ให้น่าสนใจ โดยผลิตสื่อชุดความรู้เพื่อการสืบสานภูมิปัญญากระบวนการผลิตผ้าเพื่ออนุรักษ์พิธีกรรมในพุทธศาสนาของกลุ่มผ้าทอไทลื้อ บ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ชุมชนไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนาจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในเรื่องการทอผ้า โดยผ้าของไทลื้อแยกออกเป็น 2 ประเภทคือ ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมและผ้าสำหรับใช้ในครัวเรือน ผ้าที่ใช้ในครัวเรือน เช่น “ผ้าหม่นดำก้าว” ปัจจุบันไม่มีคนทำแล้ว ส่วนสีที่ใช้ในการทอผ้า แต่เดิมจะเป็นสีพื้น ๆ คือ สีคราม (น้ำเงิน) สีขาว ที่เป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อ ส่วนลายที่ทำยากคือลายตารางสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ลวดลายมีขนาดเล็กสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน เป็นการทอที่หายาก ซับซ้อน ทำให้ผ้าทอมีราคาแพง จึงไม่เป็นที่นิยมแต่ก็มีการทอในกลุ่มอยู่บ้าง ปัจจุบันทางกลุ่มผ้าทอจึงได้นำเอาลวดลายมาประยุกต์ใช้ในผ้าแบบต่าง ๆ มากขึ้น ผ้าทอไทลื้อกล้วยหลวงพัฒนา มีอัตลักษณ์การทอผ้าแบบไทลื้อมีลวดลายและรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อ โดยสินค้าผลิตภัณฑผ้าทอมีมากมายหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ผ้าชิ้น ยาม ผ้าหม่น หรือสามารถผลิตหรือแปรรูปการทอตามที่ลูกค้าสั่งกันเข้ามาได้

ส่วนชุดความรู้ผ่านกระบวนการร่วมของกลุ่มผ้าทอ โดยมีขั้นตอนและกรรมวิธีการทอผ้าออกเป็น 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. จากการปลูกฝ้ายและการปลูกฝ้ายที่ปลูกกันในหมู่บ้าน 3-4 ครัวเรือน และให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนบ้านกล้วยหลวง โดยมีวิธีการสอนเอาเมล็ดฝ้ายให้เด็กที่โรงเรียนปลูก พอออกดอกก็เก็บเกี่ยวเมล็ดฝ้ายรวมกับที่หมู่บ้านปลูกนำมารวมกัน ไม่ได้สั่งซื้อฝ้ายมาจากที่อื่น การปลูกฝ้ายจะปลูกกันในเดือนแปด เดือนเก้า (ช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน) และเก็บฝ้ายในเดือนเกียงถึงเดือนยี่ (ช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน) โดยเก็บเอาฝ้ายมารวมกัน นำมาตากแล้วเอาสิ่งที่ปนมากับฝ้ายออก

2. การอัดฝ้าย คือ เอาเมล็ดของฝ้ายออก โดยใช้เครื่องมือรีดฝ้าย ให้เหลือเฉพาะยวงฝ้ายเสร็จแล้วจึงนำยวงฝ้ายมาปดฝ้าย

3. การปดฝ้าย คือ ทำให้ฝ้ายกระจายตัว ดีฝ้ายให้เป็นฟอง ลักษณะเครื่องมือปดฝ้ายจะเป็นลักษณะคล้ายคันธนู ดัดฝ้ายออกเพื่อให้ฝ้ายกระจายตัว หลังจากนั้น

4. นำฝ้ายมาม้วนด้วยแกนไม้ ให้ฝ้ายเข้ากันได้ดี ภาษาไทยเรียกว่า “ฮำ” คือ พันเป็นหางฝ้าย

5. นำฝ้ายที่ได้ม้วนด้วยเครื่องปั่นฝ้าย เป็นการทำให้ฝ้ายจากที่เป็นหางให้เป็นเส้นฝ้ายหลังจากนั้น

6. นำมา “เป่าฝ้าย” คือนำเส้นไหมที่ได้จากการปั่นฝ้ายมาทำเป็นตอ (ใจ) นำตอฝ้ายมา “ป้อ” (ทุบ) ฝ้าย

7. นำฝ้ายแช่น้ำ 2 คืน

8. นำมานวดกับน้ำข้าว (ข้าวเจ้า) ผึ่งไว้ให้แห้ง

9. นำเส้นฝ้ายที่ได้มา “กวักฝ้าย” นำมา “ฮ้วน” (เดินเส้น) กับหลักเสนาไปใส่กี่ แล้วนำไปสับกับ “ฟืม” ฝ้ายที่เหลือจากการใส่กี่

10. นำมาปั่นใส่หลอด แล้วเอาหลอดฝ้ายใส่สวทอ (กระสวยทอผ้า) ต่อไป

3. เพื่อการผลิตผ้ากระบวนกรสืบสานและการอนุรักษ์ของผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

คณะผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง วางแผนการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการในการดำเนินกิจกรรมแรกนี้ คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับทางกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนาร่วมกันวางแผนการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการของกลุ่ม โดยคำนึงถึงบริบทและข้อจำกัดบางประการของกลุ่มในการทำการสื่อสารการตลาด เนื่องจากกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา มีช่องทางการสื่อสารการตลาดเดิมอยู่แล้ว ทั้งแบบ offline และ online และการผลิตมีตลอดทั้งปี ทั้งการผลิตผ้าเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา และผ้าทอที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ละผลิตภัณฑ์จะมีฤดูกาลในการผลิตบางอย่างต้องสั่งทำ ดังนั้น จากการหารือร่วมกันกับกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา จึงได้มีการวางแผนว่าจะต้องมีแผนการสื่อสารการตลาดที่วางไว้แบบที่เป็นตามช่วงฤดูกาลและตลอดทั้งปีด้วย โดยอาศัยข้อมูลบริบทการผลิตของกลุ่มที่ได้เก็บรวบรวมมา และจากการพูดคุยกับกลุ่มทอผ้า ซึ่งพบว่าในแต่ละฤดูกาล/ช่วงเทศกาล/ วันสำคัญทางศาสนาจะมีการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนา/ความเชื่อทางศาสนาอยู่ด้วย พระโชคทวี ชยพล เลขานุการเจ้าคณะตำบลกล้วยแพะ (สัมภาษณ์วันที่ 5 มิถุนายน 2565) ผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ได้กล่าวถึงการใช้ผ้าทอในพิธีกรรมทางศาสนาว่า มีอยู่ด้วยกันหลายเทศกาลใน 1 ปี กล่าวคือ 1) ในช่วงเดือนเมษายน มีการถวายตุงในวันปีใหม่เมือง (สงกรานต์) 2) ในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง มิถุนายน มีเทศกาลสงกรานต์และประเพณีการห่มผ้าพระธาตุ 3) ช่วงเข้าพรรษา มีการถวายผ้าอาบน้ำฝน 4) ช่วงออกพรรษา มีการถวายผ้ากฐินและ 5) ส่วนผ้าห่อธรรมนั้นสามารถทำได้ตลอดทั้งปี แล้วแต่ว่าจะมีผู้สนใจมาสั่งทอ

ทางคณะผู้วิจัยและทางกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา จึงได้หารือกันและตกลงจะทำการสื่อสารการตลาดโดยมีการวางแผนทำการสื่อสารการตลาดตลอดทั้ง 12 เดือน ได้จัดทำเพจเฟซบุ๊กขึ้นมาใหม่อีก 1 เพจ ชื่อ “ผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา” พร้อมทั้ง ออกแบบโลโก้ของกลุ่มเพื่อเป็นภาพจำของตราสินค้ากลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา โดยในเพจจะมีเนื้อหาที่บรรจุไว้ดังนี้ 1) ความเป็นมาของไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา 2) ความเป็นมา ขั้นตอนการผลิต คุณค่า ความหมายของผ้าทอไทลื้อ 3) ผ้าทอไทลื้อที่เกี่ยวข้องเนื่องกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา 4) ผ้าทอไทลื้อที่ใช้ในชีวิตประจำวัน 5) สินค้าของกลุ่มทอผ้า 6) การประชาสัมพันธ์การออกร้าน 7) ช่องทางการติดต่อรูปแบบที่ 2

รูปที่ 2 ภาพหน้าปกเฟซบุ๊กแฟนเพจใหม่ของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา

ในส่วนของโลโก้ของกลุ่มที่ออกแบบใหม่ให้โลโก้มีรูปภาพอะไรที่แสดงถึงผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนาว่าควรจะมีภาพของ 1) องค์พระธาตุบ้านกล้วยหลวงพัฒนาเนื่องจากเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนตำบลกล้วยแพะรวมถึงคนบ้านกล้วยหลวงพัฒนา และเป็นจุดเริ่มต้นของการทอผ้าเพื่อใช้เป็นพุทธบูชา 2) ภาพไทลื้อทอผ้า เนื่องจากเป็นกลุ่มทอผ้าของชาติพันธุ์ไทลื้อ 3) ภาพอุปกรณ์ทอผ้าหรือม้วนฝ้าย เนื่องจากเป็นอุปกรณ์จำเป็นในการทอผ้าดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 โลโก้ของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนาที่ออกแบบอย่างมีส่วนร่วม

4. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จำนวน 2 โครงการในด้านการสืบสานเพื่อการอนุรักษ์ผ้าทอในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและการส่งเสริมการตลาดแบบบูรณาการของชาวไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

จากการศึกษา คณะวิจัยได้ชุดความรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการสืบทอดและการดำรงอยู่ของการทอผ้าของกลุ่มไทลื้อบ้านกล้วยหลวง ที่ใช้ในการจัดทำหลักสูตรเรียนรู้ให้กับโรงเรียนบ้านกล้วยหลวง โดยมีการเข้าไปให้ความรู้และสอนกระบวนการทอผ้าจากต้นน้ำ (การส่งเสริมการปลูกฝ้ายตลอดการเก็บเกี่ยวและเพิ่มพื้นที่ในการปลูกเพื่อส่งเสริมวัตถุดิบจากพื้นที่ให้มากขึ้นและสามารถควบคุมต้นทุนในการผลิตได้) กลางน้ำ (กระบวนการจัดการในการผลิตเส้นฝ้ายที่ได้มาตรฐานการเรียนรู้สู่การถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านขั้นตอนการปั่นฝ้าย)

และปลายน้ำ (กระบวนการสร้างลวดลายผ่านภูมิปัญญาตลอดจนจินตนาการและการตลาดแบบบูรณาการ เพื่อสร้างรายได้ให้มั่นคงและขยายผลการเรียนรู้สู่การยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นสืบไป) แก่โรงเรียน/คนในชุมชนและกลุ่มผู้ที่สนใจเรียนรู้ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สามารถนำมาสร้างเป็นหลักสูตรระยะสั้นได้อย่างยั่งยืนต่อไป หากมีการส่งเสริมและการขยายผลในอนาคตสามารถที่จะพัฒนาเป็นหลักสูตรระยะสั้นได้อย่างเหมาะสมต่อไป ด้วยการสื่อสารผ่านสื่อสร้างสรรค์

การผลิตสื่อสร้างสรรค์และการสื่อสารเพื่อการตลาดเชิงบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนาจากกระบวนการวิจัยได้มีการผลิตสื่อเพื่อการสื่อสารการตลาดอย่างมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) การจัดทำคลิป ความเป็นมาที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาขั้นตอนการผลิต คุณค่า ความหมายของ ผ้าทอไทลื้อ ของไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา (เชื่อมโยงกับโครงการที่ 1) โดยได้นำคลิปของโครงการย่อยที่ 1 มาประชาสัมพันธ์ใน Facebook Fanpage ใหม่ของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา เพื่อประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้บริโภคเป้าหมายได้รู้ถึงความเป็นมาของการทอผ้ากลุ่มกล้วยหลวงพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รวมถึงขั้นตอนการผลิต คุณค่า ความหมายของผ้าทอไทลื้อของชุมชนไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา 2) ภาพถ่ายสินค้าของกลุ่ม ในการถ่ายภาพสินค้าของทางกลุ่มในเบื้องต้นจะใช้การถ่ายภาพโดยให้สมาชิกในกลุ่มนำเสนอสินค้าเองและสินค้าบางส่วนก็เป็นคณะผู้วิจัยเป็นผู้ถือโชว์สินค้า ส่วนสินค้าผ้าพระอาบน้ำฝนหรือจักรพระจะให้นักศึกษาที่เป็นนักศึกษาชายเป็นผู้ถือโชว์ในการถ่ายภาพ ทั้งนี้ มีการวางแผนร่วมกันว่าจะมีการถ่ายภาพกับนางแบบ/นายแบบที่เหมาะสม และถ่ายทำภายหลังจากการวิจัยนี้ 3) เอกสารสำหรับให้กลุ่มไว้ใช้เตรียมตัวในการอธิบายสินค้าแก่ลูกค้า/ ผู้บริโภคเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มที่ปรึกษาและคณะผู้วิจัยเห็นร่วมกันว่าควรใช้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการพูดคุยกันในเวทีนำมาสรุปเป็นเอกสารสั้น ๆ เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสามารถพกพาติดตัวไปได้และสามารถนำมาขึ้นมาทบทวนได้ตลอดเวลาได้ ดังนี้

1. คลิปวิดีโอไทลื้อ <https://drive.google.com/drive/folders/11bconMQCRpYV1sxR0e5HweGmukKiVvou>
2. ชุดความรู้กระบวนการสื่อสารผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงดังนี้

รูปที่ 4 ชุดความรู้กระบวนการสื่อสารผ้าทอไทลื้อบ้านกล้วยหลวงพัฒนา

3. เอกสารสำหรับให้กลุ่มไว้ใช้เตรียมตัวในการอธิบายสินค้าแก่ลูกค้า/ผู้บริโภคเป้าหมาย

รูปที่ 5 เอกสารสำหรับให้กลุ่มไว้ใช้เตรียมตัวในการอธิบายสินค้าแก่ลูกค้า/ ผู้บริโภคเป้าหมาย

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณแหล่งทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางภายใต้โครงการแผนงานวิจัยคุณค่า ความหมายผ้าทอที่ลือจากทุนทางวัฒนธรรมโดยการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการของกลุ่มผ้าทอบ้านกล้วยหลวงพัฒนา ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ที่มีส่วนช่วยให้การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

บรรณานุกรม

- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสแมน. (2530). *ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว*. เชียงใหม่: โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล. (2551). *มรดกวัฒนธรรมผ้าทอไทลื้อ*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นุสรา เตียงเกตุ ([ม.ป.ป.]). *เมืองแจ่ม: วิถีแห่งต้นธาร ตำนานแห่งล้านนา*. โครงการสืบสานล้านนา.
- นพพร พวงสมบัติ. (2547). *กระบวนการเรียนรู้ของผู้ผลิตผ้าขึ้นต้นจก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่เพื่อรักษาและสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ท่ามกลางบริบทสังคมบริโภคนิยม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].
- ประไพ ทองเจริญ. (2548). *นี้คือผ้าทอพื้นบ้าน โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และอรุณรัตน์ วิเชียรเขียว. (2552). *ภูมิปัญญาล้านนาในมิติวัฒนธรรม*. เชียงใหม่: คณะอนุกรรมการการวิจัยวัฒนธรรมภาคเหนือ.
- วิที พานิชพันธุ์. (2547). *ผ้าและสิ่งถักทอไท*. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- อัษฎาภรณ์ จัตรานันท์. (2559). ผ้าทอที่ใช้ในพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อเชียงคำ. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 2560, 2(1), 11-20.